

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ *ΠΑΡΑΦΥΛΛΑ* (1985-1990)

Σωτηρία Σταυρακοπούλου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

sstavrak@lit.auth.gr

Abstract

The present paper examines the scarcely known, literary magazine *Παραφυλλά* (1985-1990), a periodical devoted to literature, and especially to prose. This magazine, edited by the novelist Pericles Sfyrides, published short stories and biographical profiles of relatively unknown writers who lived in Thessaloniki. During the decade 1980-90 *Παραφυλλά* played a significant role for the younger novelists who shaped literary movements like realism and naturalism.

The aim of this contribution, based on research conducted into the archives of Sfyrides, is to reveal an unknown facet of Sfyrides's activity, to discuss his approaches in a wider cultural framework and to stress the contribution of his work in the literary studies in Greece.

Keywords

Literary magazines, the 1980s, short stories, prose in Thessaloniki, realism, naturalism

Στο τέταρτο συνέδριο της Ε. Ε. Ν. Σ., που ήταν αφιερωμένο στις «Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο από το 1204 έως σήμερα» (Γρανάδα, 9-12 Σεπτ. 2010), είχα επιλέξει ως θέμα της εισήγησής μου «Η πόλη ως παράγοντας διαμόρφωσης της λογοτεχνικής ταυτότητας των συγγραφέων». Ειδικότερα αναφερόμουν στο πεζογραφικό έργο των Νίκου Γ. Πεντζίκη, Γιώργου Ιωάννου και Αλμπέρτου Ναρ (χρονολογικά διέφεραν κατά μία λογοτεχνική γενιά), οι οποίοι απέκτησαν τη λογοτεχνική τους ταυτότητα από τη Θεσσαλονίκη (οι δύο πρώτοι χριστιανοί, ο τρίτος εβραίος), αλλά ταυτόχρονα, μέσα από το έργο τους, προσέδωσαν στην πόλη μίαν άλλη ξεχωριστή ταυτότητα, που συνάδει με τον δικό τους ψυχικό κόσμο και τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, αλλά απομακρύνεται αρκετά από αυτό που γενικά θα αποκαλούσαμε ως «ρεαλιστική» πραγματικότητα (Σταυρακοπούλου 2011). Στο συνέδριό μας, που κι αυτό

πραγματεύεται «ταυτότητες», σκέφτηκα να σκιαγραφήσω την «ταυτότητα» ενός «ιδιόμορφου» περιοδικού που, κατά τη γνώμη μου –και όχι μόνο– (Σταματίου 2004· Κουζέλη 2013), προσέφερε πολλά στην πεζογραφία της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για το περιοδικό *Παραφυάδα* (1985-1990) του Περικλή Σφυρίδη, με εκδότες αρχικά τον Γιάννη Ρέκο (δύο τεύχη) και ύστερα τον Νίκο Καρατζά (τέσσερα τεύχη).

Θα αρχίσω από τον τίτλο: *Παραφυάδα*. Τι σηματοδοτεί αυτός; Μας το εξηγεί ο ίδιος ο Σφυρίδης: «Επέλεξα τον τίτλο αυτό για δύο λόγους: ήθελα πρώτα να τονίσω ότι μετά το κλείσιμο της *Διαγωνίου*,¹ το 1983 (το δέντρο που κόπηκε), ξεπετάχτηκε το περιοδικό αυτό ως παραφυάδα. Και δεύτερον, ότι η έκδοση ενός περιοδικού αποτελεί παραφυάδα του κυρίως έργου μου, που είναι η πεζογραφία» (Σταυρακοπούλου 2006).

Πραγματικά, την εποχή που κλείνει η *Διαγώνιος* (το τελευταίο τεύχος της κυκλοφόρησε καθυστερημένα το φθινόπωρο του 1984), στη Θεσσαλονίκη επικρατούσε μια πεζογραφική ανθοφορία, με την εμφάνιση νέων ταλαντούχων πεζογράφων. Επίσης, οι παλιοί και καθιερωμένοι πλέον συνεργάτες του περιοδικού *Διαγώνιος* (Ντίνος Χριστιανόπουλος, Τόλης Καζαντζής, Σάκης Παπαδημητρίου, Αλέκος Δαμιανίδης, Περικλής Σφυρίδης, κ.ά.) είχαν μείνει άστεγοι. Στη Θεσσαλονίκη κυκλοφορούσε μόνο το περιοδικό *Νέα Πορεία*,² κατά αραιά και ακαθόριστα χρονικά διαστήματα, για τις ανάγκες του δικού της «κύκλου». Επίσης πρέπει να τονίσω ότι καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους τα δύο αυτά περιοδικά και οι συνεργάτες τους δεν είχαν φιλικές σχέσεις. Το αντίθετο· για την ακρίβεια, αντιμάχονταν μεταξύ τους. Αυτό είναι μια καλή γέφυρα για να σχολιάσουμε τον υπότιτλο του περιοδικού: *Ανέκδοτα κείμενα πεζογράφων της Θεσσαλονίκης*. Ποιων πεζογράφων όμως; Ο Σφυρίδης μάς πληροφορεί πως σκέφτηκε να συμπεριλάβει όλους τους πεζογράφους της Θεσσαλονίκης, από τον γηραιότερο και πλέον καθιερωμένο Νίκο Γ. Πεντζίκη μέχρι τους πρωτοεμφανιζόμενους, για τους οποίους έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τον πείραζε αυτός ο διαχωρισμός των λογοτεχνών της πόλης σε ομαδοποιήσεις που, αρκετές φορές, οδηγούσαν ακόμα και στη διχόνοια. Προσκάλεσε, λοιπόν, ως συνεργάτες όλους τους πεζογράφους της Θεσσαλονίκης και

¹ Σημαντικό λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό περιοδικό (1958-1983) της Θεσσαλονίκης, με εκδότη και διευθυντή τον Ντίνο Χριστιανόπουλο.

² Λογοτεχνικό περιοδικό *Νέα Πορεία* (1955-2009), με διευθυντή τον Τηλέμαχο Αλαβέρα (1926-2007).

όλοι ανταποκρίθηκαν πλην του Τηλέμαχου Αλαβέρα και του «κύκλου» του περιοδικού του (Σφυρίδης 1990: 122-123).³

Γεννιέται αμέσως το ερώτημα: η *Παραφνάδα* ήταν λογοτεχνικό περιοδικό; Στο αφιέρωμα «Η μεταπολεμική πεζογραφία της Θεσσαλονίκης», της εφ. *Ελευθεροτυπία* (2003) ο Γιώργος Ζεβελάκης, ενώ αναφέρεται σε όλα τα λογοτεχνικά περιοδικά της Θεσσαλονίκης (*Μακεδονικά Γράμματα, Ξεκίνημα, Κοχλίας, Μορφές, Σκέψη, Νέα Πορεία, Διαγώνιος, Κριτική, Αξίος, Διάλογος, Ausblicke, Ροτόντα, Τραμ, Εξάντας, Ο Παρατηρητής, Εντευκτήριο*), η *Παραφνάδα* απουσιάζει (Ζεβελάκης 2003). Το γεγονός με παραξένεψε και ζήτησα εξηγήσεις από τον Σφυρίδη, ο οποίος ήταν μάλιστα και ο επιμελητής του αφιερώματος. Θέλησα, επίσης, και τη γνώμη του Χριστιανόπουλου. Ο Σφυρίδης μού είπε πως σεβάστηκε την άποψη του Ζεβελάκη, ο οποίος δεν

³ Στο κείμενό του αυτό ο Σφυρίδης γίνεται αναλυτικός για τα όσα συνέβαιναν στη λογοτεχνική «κουζίνα» της Θεσσαλονίκης την εποχή εκείνη. Γράφει: «Θα σας αφηγηθώ τώρα πώς έχει η υπόθεση Αλαβέρα. Με τον κύριο αυτό δεν είχα καμιά απολύτως σχέση. Τον ήξερα από μακριά, είχα διαβάσει και κάνα δυο βιβλία του κι είχα μελετήσει το βιβλίο του *Διηγηματογράφοι της Θεσσαλονίκης* (1970). Ανέκαθεν με πείραζε το γεγονός ότι οι λογοτέχνες της Θεσσαλονίκης, μια φούχτα άνθρωποι, μάλλον συνεχώς μεταξύ τους και φτάνανε στο σημείο να μη μιλάει ο ένας στον άλλο. Αντί για συμπαράσταση, αντί να ενώσουν όλοι τις δυνάμεις τους για το καλό της λογοτεχνίας, ακούς παντού μισόλογα, υπονοούμενα, κακίες και συχνά ξεσπούν επιθέσεις του ενός εναντίον του άλλου. Δεν θέλω να αναφέρω ονόματα και καμώματα, που πολλά απ' αυτά διασκεδάζουν δημοσιογράφους και κοινό. Και άντε ύστερα, οι απλοί άνθρωποι, και ιδίως οι νέοι, να μας γνωρίσουν και να μας εκτιμήσουν. Μ' αυτές τις αφελείς σκέψεις, όταν το 1985 αποφάσισα να βγάλω την *Παραφνάδα*, θέλησα να συμπεριλάβω όλους τους πεζογράφους της Θεσσαλονίκης. Πήγα, λοιπόν, στο γραφείο του Αλαβέρα – τότε τον γνώρισα για πρώτη φορά – και του ζήτησα συνεργασία. Με δέχτηκε ευγενικά κι αφού του μίλησα για τον σκοπό της επίσκεψής μου, με ρώτησε: “Ποιοι σας έχουν δώσει συνεργασία;”. Του ανέφερα ποιοι. “Αδύνατον”, μου λέει, “το δικό μου όνομα δεν μπορεί να μπει ανάμεσά τους”. Νόμισα ότι εννοούσε τον Χριστιανόπουλο και πέρασα στην αντεπίθεση. “Όχι”, με διακόπτει, “με τον Χριστιανόπουλο έχουμε διαφορές, είμαστε τσακωμένοι και δεν μιλούμαστε, αλλά τον εκτιμώ και σαν ποιητή και σαν ήθος”. Έπεσα από τα σύννεφα. “Τότε;”. “Για τον Καζαντζή πρόκειται...” και μου εξιστόρησε κάποια γεγονότα, που δεν έχει νόημα να τα αναφέρω εδώ. “Ακούστε κ. Αλαβέρα”, του απάντησα, “δεν μ' απασχολούν οι διαφορές σας με τον Καζαντζή, τον οποίο εκτιμώ πολύ σαν πεζογράφο (κι αυτό το εννοώ, ανεξάρτητα απ' τα όποια καμώματά του). Γι' αυτό, όποτε ο Καζαντζής θα μου δίνει συνεργασία, θα τη δημοσιεύω. Εγώ είχα την υποχρέωση να σας κάνω την πρόταση και θα σεβαστώ την όποια επιλογή σας”. Ένα χρόνο αργότερα συνάντησα στην Κλινική Άγιος Λουκάς, τον συνάδελφο Γ. Ξεινό, όπου δούλευε ως παθολόγος. Ο Ξεινός ήταν στενός φίλος και συνεργάτης του Αλαβέρα. Του ζήτησα συνεργασία. “Θα σου στείλω”, μου υποσχέθηκε κι ακόμα την περιμένω».

θεωρούσε την *Παραφνάδα* λογοτεχνικό περιοδικό. Ο Χριστιανόπουλος απάντησε πως θεωρούσε την άποψη αυτή του Ζεβελάκη μέγα σφάλμα.

Ας δούμε τώρα, ύστερα από τόσα χρόνια, τι αξιολόγηση μπορούμε να κάνουμε. Πράγματι η *Παραφνάδα* δεν έχει τη μορφή ενός τυπικού λογοτεχνικού περιοδικού, αφού η ύλη της αποτελείται αποκλειστικά από ανέκδοτα κείμενα πεζογράφων της Θεσσαλονίκης. Είχε, όμως, περιοδικότητα: ένα χορταστικό τεύχος κάθε Χριστούγεννα. Ήταν ένα είδος ειδικού περιοδικού που προωθούσε την πεζογραφία της Θεσσαλονίκης. Η πεζογραφία, όμως, δεν αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της λογοτεχνίας; Κι ακόμα, μήπως η *Κριτική* (1959-1961) του Μανόλη Αναγνωστάκη ήταν ένα τυπικό λογοτεχνικό περιοδικό αφού, όπως όλοι ξέρουμε, υπήρξε αποκλειστικά περιοδικό δοκιμακού και κριτικού λόγου και δεν δημοσίευε πρωτότυπη λογοτεχνική ύλη; Μήπως, πάλι, σκέφτομαι, η *Παραφνάδα* ήταν μια ετήσια ανθολογία πεζογράφων της Θεσσαλονίκης; Ο Σφυρίδης, γνωρίζουμε, είναι και ανθολόγος (Σφυρίδης 1989, 1993, 1995, 1996· Eideneier-Σφυρίδης 1989). Οι ανθολογίες, όμως, περιέχουν δημοσιευμένα κείμενα και όχι πρωτότυπα. Επομένως, την *Παραφνάδα* δεν μπορούμε να την κατατάξουμε ούτε στις ανθολογίες. Έτσι καταλήγουμε ότι πρόκειται για ένα ιδιαίτερο λογοτεχνικό περιοδικό, που προσέφερε πολλά στην πεζογραφία της Θεσσαλονίκης, και του τόπου γενικότερα, αφού η λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης έχει μεν ιδιαιτερότητες, κάτι που τεκμηριώθηκε με τα τέσσερα συνέδρια που πραγματοποίησε πάλι ο Σφυρίδης για τη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης (για την πεζογραφία το 1996, την ποίηση το 2001, τα λογοτεχνικά περιοδικά το 2005 και για την κριτική και τους κριτικούς το 2008· επιμελήθηκε επίσης τα πρακτικά τους, όπου στα τελευταία έβαλα και εγώ το χεράκι μου), αλλά αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της νεοελληνικής μας γραμματείας.

Ας δούμε τώρα λεπτομερειακά την «ταυτότητα» του περιοδικού αυτού και το ποια υπήρξε η προσφορά του στα γράμματά μας. Θα αρχίσω από την εμφάνισή του, που ήταν από τις πιο κομψές και πρωτότυπες για λογοτεχνικό περιοδικό. Στα έξι χρόνια κυκλοφορίας του το περιοδικό άλλαξε τρεις φορές εξώφυλλο. Κι όλα αυτά οφείλονται στο γεγονός ότι ο Σφυρίδης είχε αναθέσει εν λευκώ την καλλιτεχνική επιμέλεια της *Παραφνάδας* (στήσιμο κειμένων, σελιδοποίηση, γραμματοσειρές, εξώφυλλα) στον Κάρολο Τσίζεκ.

Η *Παραφνάδα* στα έξι χρόνια της ζωής της φιλοξένησε 138 ανέκδοτα διηγήματα. Τα σαράντα ανήκουν σε παλαιούς ή και σε νεότερους, αλλά καθιερωμένους ήδη πεζογράφους, όπως οι Νίκος Γ. Πεντζίκης, Γιώργος

Κιτσόπουλος, Νίκος Μπακόλας, Ντίνος Χριστιανόπουλος, Σάκης Παπαδημητρίου, Τόλης Καζαντζής, Περικλής Σφυρίδης, Γιώργος Κάτος, Μανόλης Ξεξάκης, Νίκος Κοκάντζης, Αντώνης Σουρούνης, Αλέκος Δαμιανίδης, και τα υπόλοιπα σε νεότερους, άγνωστους ή πρωτοεμφανιζόμενους, πεζογράφους. Γίνεται φανερό ότι το βάρος πέφτει στους νέους και στην αναζήτηση νέων ταλέντων. Επίσης, δεν γίνεται καμία διάκριση στο είδος της αφηγηματικής τεχνικής που επιλέγει ο κάθε πεζογράφος, αφού στην *Παραφνάδα*, εκτός από διηγήματα «νεορεαλιστικής πρόζας»,⁴ υπάρχουν κείμενα αμιγούς συνειρμική ροής (αυτό που συνηθίσαμε να αποκαλούμε «εσωτερικό μονόλογο»). Έτσι στην *Παραφνάδα*, εκτός από τα διηγήματα του Πεντζίκη και του Κιτσόπουλου, που υπήρξαν οι «πρωτομάστορες» του νεωτερικού στην εποχή του περιοδικού *Κοχλίας* (1945-1948), υπάρχουν κείμενα «εσωτερικού μονόλογου» των Κώστα Λαχά, Αλέξανδρου Κοσματόπουλου, Γιώργου Ζήκα, κ.ά.

Η *Παραφνάδα* υπήρξε το κίνητρο για αρκετούς ποιητές να δοκιμάσουν τη συγγραφική τους ικανότητα και στην πεζογραφία (μερικές, μάλιστα, φορές με μεγαλύτερη επιτυχία). Αναφέρω τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις: Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου, Πρόδρομος Μάρκογλου και Μάρκος Μέσκος.

Θα μιλήσω τώρα για την πιο ενδιαφέρουσα προσφορά της *Παραφνάδας*: την ανάδειξη νέων ή και πρωτοεμφανιζόμενων ταλέντων. Εδώ πρέπει να μνημονεύσω ότι την περίοδο 1987-1991/ 1996 ο Σφυρίδης είχε την ευθύνη της ύλης και του περιοδικού *το Τραμ*. Μπορούσε, επομένως, να δημοσιεύει διηγήματα νέων πεζογράφων, που πίστεψε στο ταλέντο τους και στα δύο αυτά περιοδικά, για να τους καθιερώσει. Και όχι μόνο διηγήματα. Στο *Τραμ* δημοσίευε κριτικές για το έργο τους, και για ορισμένους και συλλογές διηγημάτων από τις εκδόσεις «Τα τραμάκια»: Αλ. Δαμιανίδη, *Η καινούργια κλίκα*. Αλ. Ναρ, *Σε αναζήτηση ύφους*. Γ. Σκαμπαρδώνη, *Η ψίχα της μεταλαβιάς*. Έτσι βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα ότι η *Παραφνάδα*, με τη συνδρομή του *Τραμ*, βοήθησε τα μέγιστα στην καθιέρωση των νέων, και σήμερα πολύ γνωστών πεζογράφων, όπως είναι οι Τάσος Καλούτσας, Ηλίας Κουτσούκος, Γιώργος Σκαμπαρδώνης,⁵ Αλμπέρτος Ναρ, Δ.ήμητρα Μήττα, Παναγιώτης Γούτας,

⁴ Με τον όρο «νεορεαλιστική πρόζα» ο Σφυρίδης εννοεί την ρεαλιστική (βιοματική) αφήγηση, την οποία όμως ο κάθε συγγραφέας εμπλουτίζει με νεωτερικά στοιχεία για να αποκτήσει το προσωπικό του ύφος. Βλ. σχετικά Σταυρακοπούλου 2011: 11-16.

⁵ Αναφορά στην *Παραφνάδα* κάνει ο Σκαμπαρδώνης σε όλα τα εργο-βιογραφικά του σημειώματα. Βλ., ενδεικτικά, το βιογραφικό του στη Wikipedia.

κ.ά., αφού ο Σφυρίδης δημοσίευσε στα δύο παραπάνω περιοδικά περί τα δέκα και πλέον διηγήματα για ορισμένους από αυτούς.

Πρέπει να επισημάνουμε επίσης ότι τα διηγήματα που δημοσίευσαν στην *Παραφνάδα* παλαιότεροι και καθιερωμένοι πεζογράφοι αποτέλεσαν τον κορμό βιβλίων τους που κυκλοφόρησαν αργότερα. Αναφέρω ενδεικτικά: τους *Ρεμπέτες του ντουινιά* του Χριστιανόπουλου, τις *Καταστροφές του Καζαντζή*, τις *Ασκήσεις επί αμμοδόχου* του Λαχά, τη *Σταθερή απώλεια* του Μάρκογλου, την *Περίοδο δειγματισμού* του Παπαδημητρίου, το *Μουχαρέμ* του Μέσκου, την *Καινούργια κλίκα* του Δαμιανίδη. Τέλος, συμπληρώνω ότι ο Μπακόλας, καθαρόαιμος μυθιστοριογράφος, έγραψε διηγήματα ειδικά για την *Παραφνάδα*.

Ποια, όμως, υπήρξε η απήχηση της *Παραφνάδας*; Στον καιρό της κυκλοφορίας της είχε γίνει γνωστή –και αγαπητή– όχι μόνο στους πνευματικούς κύκλους της Θεσσαλονίκης, αλλά και της Αθήνας. Με την παρέλευση του χρόνου ξεχάστηκε. Δεν ξέρω πόσοι από εσάς γνωρίζουν την ύπαρξη και την προσφορά της. Γιατί ο Σφυρίδης είναι συγγραφέας χαμηλών τόνων. Τον ενδιαφέρει, σ' όλους τους τομείς της πολύπλευρης προσφοράς του, η δημιουργία του έργου κι όχι η προβολή του. Εκείνος λέει πως «ό,τι έκανα μου το υπαγόρευε μια εσωτερική μου ανάγκη. Κάποτε ρώτησαν τον Μπόρχες γιατί γράφει κι απάντησε: πρώτον, για να κυλάει ο χρόνος. Δεύτερον, για κάποιους φίλους που με αγαπούν. Και τρίτον, για όσους αγαπούν τη λογοτεχνία. Είναι, βέβαια, γεγονός ότι το έργο προϋποθέτει μεράκι κι αγάπη. Αυτός είναι ο λόγος που για όλη αυτή τη δουλειά μου δεν δέχτηκα ποτέ αμοιβή, γιατί τότε κάποιος θα μπορούσε να αμφισβητήσει το κίνητρο» (Σφυρίδης 2006: 205).

Ποια, όμως, υπήρξε η άποψη των συγγραφέων/συνεργατών της *Παραφνάδας*; Στο συνέδριο *Φυτώρια Λογοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη. Τα λογοτεχνικά περιοδικά της πόλης στον 20ό αιώνα* (19-21 Νοεμ. 2005), ο Ηλίας Κουτσούκος κατέθεσε έγγραφη αναφορά για τη συνολική προσφορά του Σφυρίδη στα γράμματά μας, για να συμπεριληφθεί στα πρακτικά, ενώ ορισμένοι ζήτησαν να ξανακυκλοφορήσει η *Παραφνάδα* σε μια δεύτερη διαδρομή και πήραν την απάντηση του Σφυρίδη: «Βαδίζω στα 73 χρόνια μου. Είναι δυνατόν να αποφασίσω κάτι τέτοιο, όταν το μέλλον είναι άδηλο; Όποιος έχει μεράκι και κουράγιο, εγώ του παραχωρώ τον τίτλο για να συνεχίσει την *Παραφνάδα*. Θα ήμουν ευτυχής αν έβλεπα να κυκλοφορεί ξανά το περιοδικό μ' άλλον διευθυντή» (Σφυρίδης 2006: 206).

Θα ολοκληρώσω την εισήγησή μου με όσα είπε ο Καλούτσας στο συνέδριο για την *Παραφνάδα*: «Όντως, όταν έκλεισε η *Διαγώνιος*, αρκετοί αισθανθήκαμε άστεγοι.

Ακόμα κι εγώ, που είχα δημοσιεύσει στο περιοδικό ένα μόνο διήγημα. Το ευτύχημα είναι ότι το διήγημα αυτό έγινε η αφορμή να γνωρίσω τον Ντίνο Χριστιανόπουλο. Όσον αφορά τον Περικλή, που τον γνωρίσαμε από κοντά όλα αυτά τα χρόνια, αληθεύουν όσα είπε ο κύριος Κουτσούκος, γιατί τα έζησα κι εγώ. Ακόμα και οι διαφωνίες μου με τον Περικλή για ορισμένα ζητήματα υπήρξαν ωφέλιμες. Έδειξε πολύ μεγάλο μεράκι. Ήταν πολύ δραστήριος και ανοιχτός στους νέους. Το μεγάλο ρίσκο του Περικλή ήταν όταν δημοσίευε κείμενα όχι καθιερωμένων λογοτεχνών, αλλά πρωτοεμφανιζόμενων. Καταθέτω και την προσωπική μου μαρτυρία. Αρχές του 1985, έχοντας δημοσιεύσει ένα μόνο διήγημα στη *Διαγώνιο*, μου τηλεφώνησε και μου ζήτησε διήγημα για την *Παραφνάδα*. Ήταν μια από τις πιο ευχάριστες εκπλήξεις που μου έχουν συμβεί. Αυτό το περιοδικό, που έβγαινε κάθε Χριστούγεννα, το νιώθαμε όλοι σαν χριστουγεννιάτικο δώρο. Δεν ήταν μόνο οι εκλεκτές συνεργασίες όλων σχεδόν των πεζογράφων της Θεσσαλονίκης, αλλά και η αισθητική αρτιότητα του περιοδικού, που έδινε με τα εξώφυλλά του ο κύριος Τσίζεκ. Η *Παραφνάδα* κατόρθωσε να δημιουργήσει μια συσπείρωση και κινητικότητα στους πεζογράφους της Θεσσαλονίκης. Παλαιότεροι συγγραφείς έκριναν διηγήματα των νεότερων, αλλά και οι νεότεροι σχολίαζαν τα κείμενα παλαιότερων. Η ατμόσφαιρα γύρω από την *Παραφνάδα* οδήγησε τους συγγραφείς σε μια δημιουργική άμιλλα και ωφέλησε την πεζογραφία, όχι μόνο της Θεσσαλονίκης, αφού από την *Παραφνάδα* ξεκίνησαν συγγραφείς που σε λίγα χρόνια απέκτησαν πανελλήνια αποδοχή. Η *Παραφνάδα* είχε μεγάλη απήχηση και στην Αθήνα. Ο Κώστας Σταματίου δημοσίευσε ένα άρθρο στα *Νέα* με τίτλο «Αχ, *Παραφνάδα!*». Παρόμοια ήταν και η συμβολή του *Τραμ* την εποχή που είχε την ευθύνη της ύλης του ο Περικλής. Θυμάμαι ότι το πρώτο τεύχος του *Τραμ*, τον Απρίλιο του 1987, έκανε αμέσως δεύτερη έκδοση. Για όλα αυτά οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τη συμβολή του Περικλή στη λογοτεχνία και να τον ευχαριστήσουμε θερμά» (Σφυρίδης 2006: 206-207).

Αυτά ο Καλούτσας. Εγώ, που τα τελευταία χρόνια μελετώ επισταμένα τη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης, και ειδικότερα το έργο του Σφυρίδη, δεν έχω άλλο παρά να τα προσυπογράψω.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Eideneier, N. και Π. Σφυρίδης (επιμ.) 1989. *Saloniki Erzält*. Köln: Romiosini.
- Ζεβελάκης, Γ. 2003. Από το *Ξεκίνημα* στο *Εντευκτήριο*. εφ. *Ελευθεροτυπία* (24.1.2003).
- Κουζέλη, Λ. *Το λογοτεχνικό Εντευκτήριο της Θεσσαλονίκης τα έχει εκατοστήσει*. Από <http://www.tovima.gr/culture/article/aid=525197.html>
- Σκαμπαρδώνης, Γ. *Εργοβιογραφικό*. Από https://el.wikipedia.org/wiki/Γιώργος_Σκαμπαρδώνης.html
- Σταματίου, Κ. 2004. *Το βιβλίο και ο χρόνος 1979-1991*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Σταυρακοπούλου, Σ. 2006. Περικλής Σφυρίδης. Τα περιοδικά *Παραφνάδα* (1985-1990) και *Τραμ* (τρίτη και τέταρτη διαδρομή 1987-1996). Στο Π. Σφυρίδης (επιμ.), *Φυτώρια Λογοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη. Τα λογοτεχνικά περιοδικά της πόλης στον 20ό αιώνα. (Πρακτικά Συνεδρίου, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης 18-19 Νοεμ. 2005)*. Θεσσαλονίκη: Δήμος Θεσσαλονίκης, 194.
- _____ 2011. Η Θεσσαλονίκη στο πεζογραφικό έργο των Ν. Γ. Πεντζίκη, Γ. Ιωάννου και Αλ. Ναρ. Η πόλη ως παράγοντας διαμόρφωσης της λογοτεχνικής ταυτότητας των συγγραφέων. Στο Κ. Δημάδης (επιμ.), *Πρακτικά του 4' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών/ Proceedings of the 4th European Congress of Modern Greek Studies (Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου 2010)*, τ. 1-5. Από http://www.eens.org/?page_id=2611.html
- Σφυρίδης, Π. (επιμ.) 1989. *Ένδον Πόλη. Ανθολογία διηγημάτων μεταπολεμικών πεζογράφων της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: Δήμος Θεσσαλονίκης.
- _____ 1990. Εκ των ένδον. *Το Τραμ* 13-14: 122-123.
- _____ (επιμ.) 1990. Ποιητές της Θεσσαλονίκης και της Βόρειας Ελλάδας. *Το Τραμ* 11-12.
- _____ (επιμ.) 1993. *Επτά διηγηματογράφοι της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: Σχήμα και Χρώμα.
- _____ (επιμ.) 1995. *Εχιδώρου διηγήσεις. Ανθολογία διηγημάτων δεκαεπτά σύγχρονων πεζογράφων της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: Κοινότητα Καλοχωρίου.
- _____ (επιμ.) 1996. *Echedorus Tales*. Θεσσαλονίκη: Κοινότητα Καλοχωρίου- Οργανισμός «Θεσσαλονίκη, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997».
- _____ (επιμ.) 2006. *Φυτώρια Λογοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη. Τα λογοτεχνικά περιοδικά της πόλης στον 20ό αιώνα. (Πρακτικά Συνεδρίου, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης 18-19 Νοεμ. 2005)*. Θεσσαλονίκη: Δήμος Θεσσαλονίκης, 206-207.